

Målnummer:	5639-1991	Avdelning:	
Avgörandedatum:	1992-12-08		
Rubrik:	Täktverksamhet, som bedrivits på grustäkt belägen på tomtägarförenings fastighet och som avsett grusmängder i icke onormal kvantitet samt använda uteslutande inom fastighetens område, har ansetts som husbehovstäkt och sålunda inte tillståndspliktig enligt 18 § naturvårdslagen.		
Lagrum:	18 § naturvårdslagen (1964:822)		
Rättsfall:			

REFERAT

Fastigheten Gammelfäbodarna 1:1 i Ockelbo kommun ägdes av Gammelfäbodarnas tomtägarförening. Föreningen hade ett avsevärt antal medlemmar vilka ägde fritidsfastigheter belägna i anslutning till fastigheten Gammelfäbodarna 1:1. Föreningen ansökte 1974 om tillstånd att för husbehov få nyttja en inom Gammelfäbodarna 1:1 belägen grustäkt. Därvid angavs bl.a. att brytningsområdets areal inom fastigheten uppgick till 9 000 kvadratmeter att volymen uttagbart grus inom brytningsområdet uppgick till 1500 kubikmeter fast mått och att beräknat uttag var 300 kubikmeter årligt fast mått.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län beslöt den 21 december 1982 att jämlikt 18 § naturvårdslagen (1964:822), NVL, lämna föreningen tillstånd att inom ett område på fastigheten t.o.m. den 31 december 1987 bedriva täktverksamhet under angivna villkor. I dessa föreskrevs bl.a. att täkten skulle efterbehandlas. Den 19 maj 1985 begärde föreningen hos länsstyrelsen att täkttillståndet skulle återkallas. I skrivelse den 9 mars 1990 anförde länsstyrelsen bl.a. att varken anmälan om att täkten var avslutad eller ansökan om förlängt tillstånd kommit in till länsstyrelsen. Föreningen uppgav i skrivelse den 29 juli 1990 till länsstyrelsen att täkten aldrig använts av föreningen för annat än husbehov och att den i framtiden skulle användas på samma sätt. Länsstyrelsen meddelade föreningen att den inte betraktade täkten som ett husbehovsuttag.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län (1990-10-29), som tog upp en fråga om ett föreläggande om efterbehandling, yttrade: Gammelfäbodarnas tomtägarförening har haft tillstånd till sand- och grustäkt på fastigheten Gammelfäbodarna 1:1 i Ockelbo kommun till och med den 31 december 1987. Av villkoren i beslutet framgår att täktområdet skall efterbehandlas och planteras med skog efter avslutad täktverksamhet. Tomtägarföreningen har den 19 juni 1985 förklarat att arbetena med efterbehandlingen var klara. - Vid besök den 25 juni 1985, den 14 juli 1988 och den 17 april 1990 av miljövårdsenhetens personal har efterbehandlingen inte kunnat godkännas. - Tomtägarföreningens ordförande har i skrivelse den 30 juli 1990 framfört att föreningen anser det både orimligt och oskäligt att efterbehandla grustäkten. Föreningen anser att täkten är och alltid har varit en husbehovstäkt och att den därför inte behöver efterbehandlas. - Länsstyrelsen anser att föreningen accepterat villkoren i beslutet då man ej överklagade detta vid beslutstillfället. - Länsstyrelsen beslutar att med stöd av naturvårdslagens 39 § förelägga Gammelfäbodarnas tomtägarförening vid vite av 20000 kr att snarast, dock senast den 1 juli 1991, ha efterbehandlat och skogsplanterat täkten enligt villkoren och den inlämnade täktplanen.

I överklagande hos kammarrätten uppgav föreningen att uttag av grus från

täkten skedde endast för fastighetens eget behov. Föreningen yrkade att vitesföreläggandet skulle undanröjas.

Kammarrätten i Sundsvall (1991-11-06, Orrhede, Tärnvik, Ericsson, referent) yttrade: Enligt 18 § NVL får täkt av bl.a. grus för annat ändamål än markinnehavarens husbehov inte ske utan länsstyrelsens tillstånd. Enligt bestämmelsen i 39 § samma lag kan länsstyrelse förelägga den som utför täktverksamhet utan att ha behörigt tillstånd eller bryter mot villkor eller föreskrift som meddelats i samband med behövligt tillstånd enligt 18 § att åstadkomma rättelse. - Föreningen har i målet framfört att inom fastigheten Gammelfäbodarna 1:1 finns ett vägnät om ca 5 kilometers längd, vatten- och avloppsanläggningar, badsjö, festplats m.m. och att uttag av grus med nyttjande av den aktuella täkten inte sker för annat än fastighetens eget behov. - Med hänsyn till vad sålunda anförts finner kammarrätten att den ifrågavarande täkten är att hänföra till sådan husbehovstäkt som inte kräver tillstånd enligt 18 § NVL. Det förhållande att föreningen i början av juni 1974 sökt och herefter i december 1982 erhållit tillstånd för grustäkt föranleder inte annan bedömning. Föreningens besvär skall därför bifallas. - Med bifall till besvären undanröjer kammarrätten länsstyrelsens beslut.

I besvär hos Regeringsrätten yrkade Statens naturvårdsverk att kammarrättens dom skulle undanröjas och länsstyrelsens beslut skulle fastställas. Naturvårdsverket anförde i huvudsak följande. I förarbetena till NVL betonades att med husbehovstäkt avsågs den förbrukning som krävdes för skötseln av en jord- eller skogsbruksenhet. Enligt fastighetsregistret var Gammelfäbodarna 1:1 registrerad som specialenhet för bad- och sportanläggning. Fastigheten var således inte av sådant slag som lagstiftaren avsett vara undantagen från provningsplikten. Husbehov avsåg de uttag, som krävdes för att tillgodose behovet av grus främst inom de areella näringarna.

Föreningen, som bestred bifall till ändringsyrkandet, vidhöll att det var fråga om en husbehovstäkt och anförde bl.a. följande. Fastigheten hade en yta av cirka 30 hektar, fördelad på skogsmark, åkermark och dammar. Skogsmarken sköttes rationellt och åkermarken hävdades genom regelbunden slåttning och djurhållning. Fastigheten var således till gagnet en jordbruks- och skogsfastighet. Täkten låg avsidet. Där försiggick ingen verksamhet mer än ett tiotal timmar om året, där fanns inga maskiner uppställda och täkten var avsedd att utnyttjas då och då under lång tid.

Prövningstillstånd meddelades.

Regeringsrätten (1993-01-14, Wahlgren, Voss, Wadell, Werner, B. Sjöberg) yttrade: Täkt av grus får enligt 18 § NVL inte utan länsstyrelsens tillstånd ske för annat ändamål än markinnehavarens husbehov. Om någon utför täkt, som är tillståndspliktig enligt 18 § NVL, utan att ha behövligt tillstånd eller bryter mot villkor som meddelats i samband med sådant tillstånd, får länsstyrelsen enligt 39 § NVL vid vite förelägga honom att åstadkomma rättelse.

Målet gäller lagligheten av länsstyrelsens beslut att vid vite av 20000 kr förelägga Gammelfäbodarnas tomtägareförening att fullgöra de återställningsarbeten som föreskrivits i det av länsstyrelsen meddelade tillståndet till täkt på Gammelfäbodarna 1:1. Frågan i målet är i första hand om den grustäkt som föreningen utför på fastigheten skall klassificeras som en tillståndspliktig täkt enligt 18 § NVL eller om den skall anses vara en husbehovstäkt som inte kräver tillstånd enligt detta lagrum.

Vad som avses med husbehovstäkt berördes i förarbetena till NVL. Departementschefen anförde bl.a. följande. Med täkt för markinnehavarens husbehov åsyftades den förbrukning som krävs för skötseln av en jordbruks- eller en skogsfastighet men däremot inte exempelvis ett cementgjuteris grusuttag från egen fastighet. Vid grustäkt för byggande eller underhåll av en samfärdig väg torde uttag av sådan grusmängd, som svarade mot fastighetens delaktighet vägen, få anses tillgodose fastighetens husbehov. Var uttaget

större, så att likvid utgick från de övriga fastigheterna, förelåg däremot tillståndstvång. Det var mindre lämpligt att fastställa en kvantitetsgräns, ovanför vilken husbehovstäkt skulle vara underkastad det allmänna tillståndstvånget (prop. 1964:148 s. 74-75). Frågan om undantaget för husbehovstäkt berördes även i samband med annan lagstiftning år 1974. I prop. 1974:166 (s. 101) vidhöll sålunda departementschefen det tidigare ställningstagandet beträffande undantaget för husbehovstäkter från tillståndsplikt enligt 18 § NVL men erinrade om bestämmelserna i 19 och 20 §§ samma lag, vilka han ansåg erbjuda tillräckliga instrument för det fall där det finns risk för att husbehovstäkter skulle komma att påverka naturmiljön ofördelaktigt.

Den av föreningen ägda fastigheten Gammelfäbodarna 1:1, på vilken täkten sker, är en tämligen stor, till huvudsaklig del skogsbevuxen fastighet, vilken bl. a. används av föreningens medlemmar för rekreation. Föreningen har oemotsagt uppgivit att det inom fastigheten finns ett vägnät om ca fem kilometer, vatten- och avloppsanläggningar, badsjö med stränder samt att uttag av grus från den aktuella täkten ej sker för annat ändamål än vägunderhåll, förbättring av vattentäkt o.dyl. på fastigheten.

De uttalanden som gjorts i samband med tillkomsten av NVL kan inte ges den innebörden att - såsom Naturvårdsverket gör gällande - husbehovstäkt kan förekomma endast på fastighet med areella näringar, dvs. jord- och skogsbruk. Reglerna om husbehovstäkt kan alltså inte tillämpas så att sådan täkt kan förekomma endast på fastigheter, vilka tidigare fastighetstaxerats såsom jordbruksfastigheter och numera lantbruksenheter. I stället får täkt för husbehov anses kunna ske på varje slag av fastighet. Avgörande för om täkten skett för husbehov är om det utbrutna materialet använts inom fastigheten för dess eget behov och inte för avsalu. I förevarande fall får det anses stå klart att det utbrutna gruset inte sålts eller på annat sätt utnyttjats kommersiellt samt att de utbrutna volymerna, som inte varit onormalt stora, av föreningen som markinnehavare använts inom fastigheten Gammelfäbodarna 1:1 för det behov av grus som funnits på fastigheten.

Mot bakgrund av det anförda finner Regeringsrätten liksom kammarrätten att grustäkten på fastigheten Gammelfäbodarna 1:1 inte är tillståndspliktig enligt 18 § NVL. Besvären skall därför avslås.

Regeringsrätten fastställer kammarrättens dom.

Föredraget 1992-12-08, föredragande Sandbäck,
målnummer 5639-1991

Sökord: Naturvård - fråga om tillståndsplikt för grustäkt (husbehovstäkt eller ej?)

Litteratur: prop. 1964:148, s. 74-75, prop. 1974:166, s. 101
